

Gozdna pedagogika – pot do vzgoje ljudi za trajnostni razvoj družbe

Forest Pedagogics – a Way of Educating People for the Sustainable Development of Society

Špela PLANINŠEK¹, Saša VOCHL², Katarina FLAJŠMAN³, Urša VILHAR⁴, Peter ŽELEZNIK⁵, Špela HABIČ⁶

Izveček:

Planinšek, Š., Vochl, S., Flajšman, K., Vilhar, U., Železnik, P., Habič, Š.: Gozdna pedagogika – pot do vzgoje ljudi za trajnostni razvoj družbe; *Gozdarski vestnik*, 76/2018, št. 1. V slovenščini z izvečkom v angleščini, cit. lit. 13. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Slovenija se je na evropski zemljevid gozdne pedagogike postavila v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Ena generacija gozdarjev, zaposlenih na Zavodu za gozdove Slovenije, je imela pred desetletjem možnost izobraževanja o gozdni pedagogiki v Avstriji (projekt PAWS). Zdaj pa že nekaj let na tem področju vlada zatišje. Ali se bo v času velikega razvoja gozdne pedagogike na njem tudi obdržala in na kakšen način, smo se pogovarjali s predstavniki Gozdarskega inštituta Slovenije, Zavoda za gozdove Slovenije, PROSILVE Slovenije, Turistične zveze Slovenije, Zveze gozdarskih društev Slovenije in drugih nevladnih organizacij na okrogli mizi, ki je 18. oktobra 2017 potekala na Gozdarskem inštitutu Slovenije. Strokovni obisk dveh gozdnih pedagogov iz Avstrije je bil zanimiva priložnost, da smo tudi z njima ocenili stanje gozdne pedagogike v Sloveniji.

Ključne besede: gozdna pedagogika, trajnostni razvoj, inovativno učno okolje, skupnost gozdnih pedagogov

Abstract:

Planinšek, Š., Vochl, S., Flajšman, K., Vilhar, U., Železnik, P., Habič, Š.: Forest Pedagogics – a Way of Educating People for the Sustainable Development of Society; *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)*, 76/2018, vol 1. In Slovenian, abstract in English, lit. quot. 13. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

Slovenia emerged on the European map of forest pedagogics in the nineties of the past century. One of the generations of the foresters, employed at Slovenia Forest Service, had a possibility for training in forest pedagogics in Austria (PAWS project) a decade ago. However, there has been a standstill in this field for some years now. We discussed, if and how Slovenia will stay on the map in the time of major development of forest pedagogics, with representatives of the Slovenian Forestry Institute, Slovenia Forest Service, PROSILVA Slovenia, national Tourist Association, Federation of Forestry Associations of Slovenia, and other non-governmental organizations at the round table, which took place on October 18, 2017, at the Slovenian Forestry Institute. A professional visit by two forest pedagogues from Austria represented an interesting opportunity to assess the forest pedagogics status in Slovenia with them, too.

Key words: forest pedagogics, sustainable development, innovative learning environment, community of forest pedagogues

¹ Mag. Š. P., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, spela.planinsek@gozdis.si

² S.V., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, sasa.vochl@gozdis.si

³ Dr. K. F., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, katarina.flajzman@gozdis.si

⁴ Dr. U. V., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, urs.vilhar@gozdis.si

⁵ Dr. P. Ž., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, peter.zeleznik@gozdis.si

⁶ Mag. Š. H., Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Postojna, Vojkova 9, SI – 6320 Postojna, Slovenija, spela.habic@zgs.si

1 GOZDNA PEDAGOGIKA IN TRAJNOSTNI RAZVOJ

Gozdna pedagogika že dolgo ni več le izobraževanje o gozdu in gozdarstvu. Oktober 2017 je minil v znamenju Evropskega tedna gozdov. Opozarjal je na pomembno vlogo, ki jo imajo gozdovi tako pri uresničevanju vizije trajnostnega razvoja kot tudi pri izobraževanju za trajnostni razvoj.

Redkokdo v svojih načelih ne podpira koncepta trajnostnega razvoja, vendar v vsakodnevem življenju le redko upoštevamo ta načela. Da bi koncept trajnostnega razvoja (vse pogosteje se uporablja tudi izraz »vzdržni razvoj«) zaživel tudi v družbi, sta potrebna sistematična vzgoja in izobraževanje najmlajših in njihovih staršev, vzgojiteljev in učiteljev po načelih gozdne pedagogike (Močnik, 2017). Tako bodo preko izkustvenega učenja z inovativnimi pedagoškimi pristopi spoznavali zakonitosti narave ter hkrati pridobili poglobljeno znanje in razumevanje trajnosti.

Pomen gozdnih pedagogov – izkušnje avstrijskih gozdnih pedagogov in stanje ter izzivi v Sloveniji

Okrogla miza Pomen gozdnih pedagogov – izkušnje avstrijskih gozdnih pedagogov in stanje ter izzivi v Sloveniji, ki je potekala 18. 10. 2017 na Gozdarskem inštitutu Slovenije, je na istem mestu zbrala družbo gozdnih pedagogov, interpretatorjev narave in podpornikov. Na okrogli mizi so obravnavali stanje in razvoj gozdne pedagogike v Avstriji in Sloveniji ter predstavili predloge za nadaljnje aktivnosti, ki niso bili skromni. Spominjali so namreč na akcijski načrt gozdne pedagogike v Sloveniji (Daugul, 2017).

Slovenski gozdarji si že vsaj desetletje prizadevamo za bolj sistematičen razvoj gozdne pedagogike v Sloveniji. Zanimanje za omenjeno področje je veliko, kar nakazujejo številne aktivnosti Zavoda za gozdove Slovenije (Odnosi z javnostmi Zavoda za gozdove Slovenije, 2017), Inštituta za gozdno pedagogiko (Györek, 2013), Gozdarskega inštituta Slovenije (Vilhar in Rantaša, 2016) ter vse več aktivnih članov v Mreži gozdnih vrtcev in šol Slovenije (Mreža gozdnih vrtcev in šol, 2017).

Obisk dveh gozdnih pedagogov Thomasa Baschnya in Wolfganga Schweighoferja iz avstrijskega Ministrstva za kmetijstvo, gospodarstvo (Slika 1) ter aktivno sodelovanje v delovni sku-

pini Evropskih gozdnih pedagogov (Slika 1) sta omogočila, da smo se seznanili z razvojem gozdne pedagogike v sosednji državi. Izpostavljene so bile teme, zanimive tako za avstrijske gozdne pedagoge kot tudi za nas. Pogovarjali smo se o priznavanju gozdnih pedagogov v javnih gozdarskih službah; ugledu, ki ga uživajo v širši javnosti, izzivih, ki jih rešujejo, ter prihodnosti, ki jih/nas čaka (Slika 2).

V Avstriji so k razvoju gozdne pedagogike pristopili že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, zdaj pa imajo razvit sistem certificiranja gozdnih pedagogov, ki bi lahko bil zgled tudi za Slovenijo. Avstrijska prednost je vključenost gozdne pedagogike v Program razvoja podeželja, kar ji omogoča redno pridobivanje finančnih sredstev. Thomas Baschny je na okrogli mizi predstavil avstrijski model certificiranega usposabljanja gozdnega pedagoga in sodelovanja gozdnih pedagogov s šolami. Omenil je, da se tudi pri njih soočajo s podcenjevanjem gozdne pedagogike ter pomanjkanjem dobrih gozdnih pedagogov. Hkrati s kolegi opažajo, da so ljudje vedno bolj odtujeni od narave in njenih dobrin, zato bi morali pripadnike različnih generacij pogosteje povabiti v gozd. Če želimo poskrbeti za okoljsko vzgojo in trajnostni razvoj, potem lahko gozd služi kot model za združevanje ekonomskega, ekološkega in družbeno-kulturnega stebra trajnosti. Pogosto pri komunikaciji z javnostmi uporabljajo koncept »*forest related environmental education*«, ki bi ga lahko prevedli »z gozdom povezana okoljska vzgoja«.

Andrej Breznikar z Zavoda za gozdove Slovenije se je strinjal z avstrijskim kolegom, da smo priča odtujevanju ljudi od narave. Ne poznamo več naravnih procesov, zato se s ciklom življenja težje soočamo tudi sami. Posameznikov odnos do narave odraža tudi njegov odnos do sočloveka in življenjskih vrednot, zato je poudaril, da je vzgoja mladih za prijazno ravnanje z okoljem nujna, saj bodo prav oni odločevalci prihodnosti. Učenje v gozdu zato najučinkoviteje poteka v obliki izkustvenega učenja, ki vključuje dožemanje z vsemi čutili, pa tudi s srcem in glavo. Močna kadrovska zasedba in strokovnost uvrščata Zavod za gozdove Slovenije med ene od ključnih deležnikov (udeležencev) okrogle mize. V imenu skupine Gozd eksperimentov (Gozd eksperimentov, 2017), ki deluje na Gozdarskem inštitutu

Slovenije, je Špela Planinšek izpostavila tri uspešne prakse: norveški nacionalni program, ki je v slabih dveh letih zavedanje o pomembnosti bioekonomije s pomočjo gozdnih pedagogov prenesel na evropsko raven (Portal EU za gozdno pedagogiko, 2016); Slovaško kot državo, ki je izjemno iznajdljiva pri črpanju projektnih sredstev, gozdarstvo in gozdna pedagogika pa imata tudi močno podporo lesne industrije, ter Češko, kjer je ugled gozdarjev in s tem gozdne pedagogike na zelo visokem nivoju. Na evropskem nivoju se zavedanje o pomembnosti gozdne pedagogike večja na družbenem in političnem nivoju (Skupna evropska strategija o gozdni pedagogiki, 2017), kar je posledica načrtnega dela nekaterih držav in njihovega mednarodnega povezovanja. V Evropi so se gozdni pedagogi prvič povezali leta 2007 v Mrežo evropskih gozdnih

pedagogov. Leto kasneje so se priključili Mreži gozdnih komunikatorjev Evrope (FCN), kjer zdaj delujejo kot podskupina – gozdni pedagogi Evrope. Že vse od leta 2006 se gozdni pedagogi srečujejo tudi na mednarodni ravni. Dogodek praviloma vsako leto poteka v drugi državi in je namenjen določeni tematiki s področja gozdne pedagogike. Na lanskem Evropskem kongresu na Češkem so se udeleženci spraševali o vlogi gozdne pedagogike kot orodju za komunikacijo oziroma orodju za izobraževanje.

V letu 2017 je gozdna pedagogika doživela pomemben mejnik: prvič v 125 letih delovanja IUFRO je bila uvrščena na program mednarodne konference (IUFRO konferenca, 2017), kar nakazuje, da se njen pomen v gozdarskih krogih zanesljivo večja.

Slika 1: Predavanje avstrijskega gozdnega pedagoga Thomasa Baschnya o gozdni pedagogiki 17. 10. 2017 na izobraževalnem seminarju Po sledih živali in znanja (foto: Š. Planinšek)

2 GLAVNI RAZVOJNI PREMIKI IN POGLED NAPREJ

Udeleženci so na podlagi Skupne evropske strategije o gozdni pedagogiki, ki je nastala pod okriljem podskupine Gozdnih pedagogov Evrope, izpostavili tri glavne premike:

1. Politično zavedanje o pomenu gozdne pedagogike v izobraževalnem in kulturnem sektorju EU se večja.
2. Gozdna pedagogika je izobraževalni proces, ki vodi k okoljski ozaveščenosti in je odličen primer izobraževanja in vzgoje za trajnostni razvoj.
3. Sledenje skupnim kakovostnim standardom za programe in projekte gozdne pedagogike je nujno.

Glavni izzivi, ki so jih prepoznali udeleženci okrogle mize:

1. Nejasen pomen gozdarstva in gozdarjev za vzgojo o trajnostnem razvoju.
2. Nizek ugled in prepoznavnost gozdne pedagogike v stroki in širše.
3. Odsotnost enotnega in dolgoročnega usposabljanja gozdnih pedagogov (enotna merila, kakovost izvajanja aktivnosti gozdne pedagogike).
4. Pomanjkljiva komunikacija in podpora med institucijami (horizontalno in vertikalno).

3 POVZETKI OKROGLE MIZE

a. Nejasen pomen gozdarstva in gozdarjev za vzgojo o trajnostnem razvoju

Obdobje spoznavanja gozdne pedagogike in njenih elementov je v javni gozdarski službi intenzivno potekalo v prejšnjem desetletju. Dandanes gre le za ohranjanje doseženega stanja, ki ne sledi evropskemu razvoju. Premalo se poudarja pomen gozdarstva in gozdne pedagogike pri vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj. Storitve in znanje gozdarjev so po mnenju udeležencev premalo cenjene in prepoznavne. Pri tem se moramo vprašati tudi, kakšen je vpliv gozdarske stroke pri prenovah šolskih programov in kje v šolskem sistemu bi se lahko vključili s svojim znanjem (npr. pregled obstoječih programov naravoslovja v devetletki in ustrezne dopolnitve). Udeleženci

okrogle mize menijo, da v okviru javne gozdarske službe trenutno ne morejo izvajati aktivnosti gozdne pedagogike v taki meri, kot bi jo lahko. Delno je to organizacijska težava službe, delno pa je povezano z zmanjšanim ugledom gozdarstva in proračunskih sredstev, ki so mu namenjena. Pojavljajo se določene dobre prakse v smislu povezovanja z lokalnimi razvojnimi okolji (predvsem občinami), ki pomagajo vzdrževati in promovirati obstoječih 120 gozdnih učnih poti in infrastrukture, kot so npr. informativne table. V času okrogle mize se je pojavila pobuda za vključitev gozdne pedagogike v Zeleno shemo slovenskega turizma in razvijanje tržno zanimivih turističnih storitev in proizvodov.

b. Kdaj in kako postaneš gozdni pedagog

V uvodnem predavanju vabljenega gozdnega pedagoga iz Avstrije je bil zelo podrobno razložen način avstrijskega usposabljanja za certificiranega gozdnega pedagoga. Nekatere države izobraževanje dovoljujejo predvsem gozdarjem (Češka), Avstrija pa je področje odprla širši javnosti, saj se soočajo s pomanjkanjem aktivnih gozdnih pedagogov. Predvsem je pomembno, da program usposabljanja vključuje določeno znanje o gozdu, gozdni pedagogiki in večini dela z različnimi skupinami ljudi. Za izvedbo večjih in predvsem bolj sistematičnih izobraževanj v Sloveniji bo v naslednjih letih treba vložiti več truda na področju pridobivanja finančnih sredstev (predvidoma iz sheme Programa razvoja podeželja, Gozdnega sklada ali evropskih projektov).

Oblikovanje programa usposabljanja gozdnega pedagoga v Sloveniji je izziv, ki nas še čaka. Z njim bomo lahko potrjevali kakovost in usposobljenost izvajalcev aktivnosti gozdne pedagogike. Poskusi pridobitve certifikata so v preteklosti že obstajali, a proces je dolg in terja mnogo sredstev in časa. Shemo certificiranja iz Avstrije je izvedlo nekaj sodelavcev Zavoda za gozdove Slovenije, njihovo znanje pa trenutno ni obnovljeno (kot to določajo npr. novi avstrijski standardi).

Organizatorji okrogle mize opažamo, da se pojavlja več tujih praks in organizacij, ki uvajajo načela učenja o gozdu in naravi zunaj učilnic. Pri prenosu učnih vsebin o tujih praksah gospodarje-

nja z gozdovi je potrebna previdnost, saj pogosto niso skladna z našim uveljavljenim sonaravnim, trajnostnim in večnamenskim gospodarjenjem z gozdovi. Višjo raven kritičnosti lahko dosežemo tudi s pravočasnim izobraževanjem bodočih gozdarjev v okviru njihovega visokošolskega izobraževanja prek seznanjanja z načeli gozdne pedagogike (primer Pedagoška fakulteta v Ljubljani in Mariboru, Višja strokovna šola Postojna) in njihovim pomenom za prenos znanja o gozdu in gozdarstvu širši javnosti. Centri šolskih in obšolskih dejavnosti prepoznajo gozd kot najboljšo učilnico, a ponovno so gozdarji in kakovostne gozdarske vsebine premalo poudarjen deležnik v učnem procesu.

V zadnjem času je mogoče veliko slišati o ponavljanju oz. dolgoročnosti aktivnosti gozdne pedagogike. Činčera in Holec (2016) sta med pregledom več kot sedemdesetih študij namreč ugotovila, da je en obisk gozda za vzgojo in izobraževanje o trajnostnem razvoju premalo. Aktivnosti gozdne pedagogike morajo biti ciljno usmerjene in dolgoročne, kar dosežemo z večkratnim obiskom gozda. Spodbuja se tudi obisk gozda v različnih razvojnih obdobjih. Skozi različna življenjska

obdobja se namreč spreminja naše dojetanje gozda. Malček doživlja gozd povsem drugače kot kasneje v najstniških letih in odrasli dobi. S šolami in vrtci se je treba torej nujno vnaprej dogovoriti o sistematičnem obiskovanju gozda s pripravljenimi učnimi cilji in programom, prilagojenim različnim razvojnim obdobjem otrok ter mladostnikov.

Udeleženci so v razpravi podali tudi misli o tem, kako v Sloveniji organizirati in dvigniti raven kakovosti izobraževanja kadrov, ki le občasno izvajajo aktivnosti gozdne pedagogike za mlade ali starejše. Trenutno primanjkuje zlasti znanja in smernic na področju njenega razvoja za delo z zapostavljenimi družbenimi skupinami (starejši, invalidi, Romi, begunci ...).

c. Združevanje gozdnih pedagogov v skupnost

V Sloveniji področje gozdne pedagogike ni sistemsko urejeno, manjka medsektorsko in mednivojsko povezovanje. Med udeleženci okrogle mize je prepoznana kot orodje gozdarjev za sistematično izobraževanje javnosti o gozdu in gozdarstvu. Za

Slika 2: Okrogla miza GP (foto: A. Lesnik)

izvajanje gozdne pedagogike je potrebno znanje o gozdu kot tudi poznavanje vzgojno-učnih pristopov. Pri tem gozdna pedagogika ne vstopa samo na področje vzgoje in izobraževanja, temveč zajema tudi druga področja, kot so turizem, naravovarstvo, kulturna dediščina in drugo (slika 3). Udeleženci so bili enotnega mnenja, da je za dobro obveščenost in učinkovito sodelovanje ter delovanje vseh zainteresiranih nujno združevanje gozdnih pedagogov v nacionalno mrežo za nadaljnji razvoj gozdne pedagogike pri nas.

4 ZAKLJUČEK

Z okroglo mizo smo želeli opozoriti na gozdno pedagogiko, v zadnjem desetletju nekoliko prezrto področje gozdarstva.

Gozdarji smo se že zelo kmalu soočili z izzivom, kako uravnovežiti zahteve ljudi do dobrin iz gozdov ter hkrati ohraniti zdrave in stabilne gozdne ekosisteme. Zato smo trajnost vgradili v gospodarjenje z gozdovi že v osemnajstem stoletju, s čimer je gozdarstvo postalo odličen

primer dobre prakse, ki prispeva k poznavanju koncepta trajnosti ter lažjemu razumevanju trajnostnega razvoja. Gozd in gozdarstvo imata pri izobraževanju za trajnostni razvoj večji pomen, kot smo mu ga pripisovali doslej.

Pa ne le vzgoja za trajnostni razvoj. Skozi načela gozdne pedagogike lahko približamo gozd širši javnosti. Z boljším razumevanjem delovanja gozdnega ekosistema in vloge človeka v njem javnost bolje razume načela gospodarjenja z gozdovi ter na tak način lahko tudi konstruktivno pripomore pri oblikovanju skupne vizije za naše gozdove.

S skupnostjo gozdnih pedagogov Slovenije lahko stopite v stik preko pošte, poslano na elektronski naslov: gozdni.pedagogi@gozdis.si.

5 ZAHVALA

Za vsebinsko podporo se zahvaljujemo Larisi Daugul, Jožetu Prahu, Andreju Breznikarju in udeležencem okrogle mize ter vsem, ki aktivno sodelujejo pri razvoju gozdne pedagogike v Sloveniji.

Slika 3: Telefon z rokami (foto: A. Gregorič)

6 VIRI

- Činčera J., Holec J. 2016. Terénní výuka ve formálním vzdělávání/Outdoor education in formal education. Charles University E-journal for Environmental Education, DOI: <https://doi.org/10.14712/18023061.533>
- Daugul L. 2017. Gozdna pedagogika - ključ trajnostnega razvoja (portal Znanje za gozd). <http://znanjeza.gozdis.si/index.php/blog/59-gozdna-pedagogika-kljuc-trajnostnega-razvoja> (5. 12. 2017)
- Gozd eksperimentov. 2017. <https://www.gozd-eksperimentov.gozdis.si/> (4. 12. 2017).
- Györek, N. 2013. Gozdna pedagogika v Sloveniji - priložnost za povezovanja in nova znanja. Gozdarski vestnik, letnik 71, številka 4, str. 225–234.
- Močnik, T. 2017. Prestiž gozda – o trajnosti otroške izkušnje, revija Hiše 102, april 2017.
- Mreža gozdnih vrtcev in šol. 2017. <http://www.gozdnivrtec.si/sl/> (29. 11. 2017).
- IUFRO konferenca. 2017. <http://iufro2017.com/>
- Odnosi z javnostmi Zavoda za gozdove Slovenije. 2017. http://www.zgs.si/slo/delovna_podrocja/delo_z_javnostmi/delo_z_javnostmi/index.html (29. 11. 2017)
- Planinšek, Š., Vochl, S. 2015. Gozdna pedagogika v Evropi. Gozdarski vestnik, 73: 10, str. 490.
- Portal EU za gozdno pedagogiko. 2016. <http://forestpedagogics.eu/portal/2016/10/29/the-11th-european-forest-pedagogics-congress-2016/>
- Skupna evropska strategija o gozdni pedagogiki. 2017. <http://forestpedagogics.eu/portal/2018/01/15/subgroup-is-getting-action-plan-into-motion/>
- Turk, N. 2014. Gozdna pedagogika. Vzgoja, 16:61, str. 48–49.
- Vilhar, U., Rantaša, B. (ur.). 2016. Priročnik za učenje in igro v gozdu. Gozd eksperimentov. Ljubljana, Silva Slovenica, Gozdarski inštitut Slovenije: str. 108.